

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

**КАФЕДРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь	бакалавр	Спеціальність	ІЗ Готельно-ресторанна справа
	(назва ступеня вищої освіти)		(шифр і назва)
Освітня програма	Готельно-ресторанна справа, наказ від 24.04.2025 №32-02		
	(назва, дата і № наказу про затвердження ОП)		
Форма навчання	денна, заочна		
	(денна/заочна)		
	у 2025/2026 навчальному році		

Конспект лекцій обговорений та схвалений на засіданні кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін протокол від 13.06.2025 № 11

**Завідувач кафедри
міжкультурної комунікації та
соціально-гуманітарних дисциплін
Тетяна КРАШЕНІННІКОВА**

Дніпро – 2025

Лекції з навчальної дисципліни «Історія світової культури». Дніпро: Дніпровський гуманітарний університет, 2025. 23 с.

Розробник:

Негодченко О. П., старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін

Протокол від «13» серпня 2025 р. № 11

Завідувач кафедри

міжкультурної комунікації та

соціально-гуманітарних дисциплін _____ **Тетяна КРАШЕНІННІКОВА**

ТЕМА №1. ВСТУП ДО КУРСУ «ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ»

1. Визначення поняття «культура»

Культура – це продукт розвитку суспільства, тобто сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створені працею і творчістю людей.

Концепція розвитку культури (Лукрецій Кар, Йоган-Готфрід Гердер, Іммануїл Кант, Цицерон та ін.)

Структура культури:

Матеріальне – складається з техніко-технологічних та предметно-продуктивних компонентів;

Духовне – складається з політичних, правових, естетичних, етичних, філософських та релігійних компонентів.

Національна культура – це сукупність символів, вірувань, переконань, норм поведінки, які характеризують духовне життя певної нації.

Компоненти національної культури:

- географічне середовище;
- мова;
- політична і правова культура;
- національний характер та менталітет народу;
- культура побуту та ін.

Світова культура – це поєднання національних культур, самобутніх, які знаходяться у взаємодії одна з одною. Культурна самобутність одного народу невіддільна від культурної самобутності інших народів. Це закони культурної комунікації.

Періодизація світової культури:

- первісне суспільство (від 4 тис років н.е.);
- стародавній світ (до 4 тис років н.е. – 5 ст. н.е.);
- середньовіччя (5–14 ст.);
- відродження або Ренесанс (14–16 ст.);
- Новий Час (16–19 ст.) і його три епохи;
- Реформація (початок 17 ст.);
- Просвітництво (17–18 ст.), культура 19 –20– початку 21 ст.

2. Культура первісного суспільства

Первісність – найдавніший період історії з появою людини та суспільства. Це проміжок часу від елементарних проявів людського способу існування до формування перших цивілізацій.

Свідки первісних часів – **артефакти** – віднайдені археологами: кам'яні знаряддя, кістяки, кераміка, свердла, ножі, прикраси та ін.

а) архітектура

Розвиток будівництва житла: наземні або заглиблені у землю будівлі.

«Довгий дім» у Північній Америці, будівлі та палаци в Італії, Швейцарії, Океанії, куполоподібні житла в Америці, Ієрихон в Ізраїлі (9 тис. до н.е.) – приклади будівель первісного суспільства.

Мегалітичні споруди: Кромлехи, менгіри, дольмени.

Менгіри – вертикальні поодинокі камені, які вказували на поховання видатних вождів або тотемні споруди-символи (припущення вчених).

Дольмени – монументальні кам'яні гробниці. Це вертикально поставлені плити або брили, які перекриті великими плитами.

Кромлехи – групи каменів, які розставлені по колу.

Архітектурні елементи (центр, ритм, симетрія) Стоунхенджа.

б) мистецтво

Скульптура первісного мистецтва – «Палеолітична Венера», статуя глиняного ведмедя (Франція). Зв'язок між найдавнішими віруваннями і художньою діяльністю.

Живопис палеоліту – Панно бізонів (Іспанія, Печера Альтаміра), Олень, що пасеться (Франція, Печера Фон-де-Гом), живопис в «Сікстинській капелі» (Франція, Печера Ласко).

Єдність стилю живопису в різних частинах світу.

Декоративно-ужиткове мистецтво.

3. Культура Стародавнього Єгипту

Цивілізація в Єгипті бере початок в IV-III тис. до н.е. Історична наука не має достовірної хронології давньоєгипетської історії.

Схема історії Єгипту запропонована єгипетським жрецем Манефоном: Давнє царство, Середнє царство, Нове царство.

Писемність Єгипту: ієрогліфи, піктограми.

а) релігійні уявлення стародавніх Єгиптян

Заупокійний культ у Єгипті. «Ка»-двійник людини або бог. Муміфікація тіл, гробниці. Політеїзм, або багатобожжя. Бог сонця Ра, богиня Нут, боги Осіріс, Сет, Ісіда, Гор та ін. «Житла богів» – храми. Поклоніння тваринам, рослинам.

б) архітектура, мистецтво

Царські гробниці-піраміди. Рання пам'ятка кам'яної архітектури – ансамбль поховальних споруд Фараона Джосера.

Храми у Фавах: Карнацький, Луксорський.

Скельні храмові комплекси (Рамзеса II, цариці Хатшепсут).

«Долина Царів». Гробниця Фараона Тутанхамона.

Представлення богів, фараонів, царів, цариць у скульптурі. Канони створення давньоєгипетської скульптури. Відомі скульптури Осіріса, Гора, Анубіса.

Розвиток дрібної пластики (скульптура малих форм): статуетки селян, слуг, рабів.

Настінні розписи: сцени уславлення царя, зображення битви, захоплення полонених, полювання, праці ремісників.

4. Особливості культури Стародавнього Китаю

Визначальним показником підйому культури Стародавнього Китаю став розвиток знань, писемності, мистецтва і літератури. Китай одна із давніх цивілізацій в світі. Її вік становить більше 5 тисяч років.

Писемність Китаю унікальна тим, що сьогодні в Китаї пишуть за допомогою алфавіту того ж самого, що і 5 тисяч років тому.

Великий Шовковий шлях.

а) архітектура, мистецтво Китаю

Будівлі з багатоярусним дахом, який критий кольоровою черепицею.

Шедеври китайської архітектури: заборонене місто, Храм неба, печера Могао.

Витонченість архітектурних деталей, поєднання різних матеріалів і фарб, яскравість внутрішнього і зовнішнього декору. В Давньому Китаї споруди будувалися з дерева. Особливість архітектури – увігнуті дахи.

Живопис Китаю унікальний – вертикальний і горизонтальний. Використання гуаші і акварелі. Живописні свитки.

Ландшафтні сади в Китаї. Велика китайська стіна. Вид мистецтва – китайська каліграфія (ієрогліфи).

Кам'яна скульптура – обов'язковий декор приміщень. Рельєфний декор – різьба по каменю. Теракотова армія (210–209 р. до н.е.)

б) наукові відкриття китайців

Чотири великі давньо-китайські винаходи: компас, порох, папір і книгодрукування.

Інші винаходи: тачка, сейсмограф, порцеляна, судно-джонка, банкнота паперова (1160 р.) шовк, дзвін та ін.

Внесок Конфуція у розвиток китайської науки.

5. Острівна країна «де сходить сонце» – Японія

Розвиток країни проходив в ізоляції від світу, що вплинуло на культуру і менталітет японців: часті землетруси, тайфуни висловилися у своєрідному відношенні до природи, як до живого створіння. Це знайшло відображення в багатьох видах мистецтва Японії.

а) архітектура, мистецтво Японії

Запозичення з архітектури Китаю. Будівельний матеріал – деревина, глина.

Кургани-гробниці правителів, знаті.

Пагоди, храмові комплекси. Декор культових споруд: металеві, дерев'яні прикраси.

Скульптура – дерев'яна, керамічна, металева, кам'яна.

Статус Великого Будди. Розписи глиняних скульптур. Фарфор Японії.

Живопис Японії – найдавніший і найвишуканіший вид мистецтва.

Розписи на ширмах, віялах, панно, одязі.

Живопис на шовку, папері. Свитки з горизонтальними і вертикальними зображеннями. Творчість Кацусіка Хокусая.

б) мистецтво ікебани

Ікебана – «живі квіти», «зрізані квіти», «друге життя квітів». Це традиційне аранжування квітів у Японії .

Символіка в букетах ікебани, гармонія форм і кольорів.

ТЕМА 2. «АНТИЧНА КУЛЬТУРА»

1. Роль античної культури у світовій історії

Антична культура – це культура давньогрецької й давньоримської цивілізації. На розвиток античності мали вплив Древній Єгипет, Месопотамія, Древня Індія. Вона складалася у південній частині Балканського півострова, на Апеннінському півострові.

Вплив античної культури розповсюдився на північне Причорномор'я, на Азію, в Центральну та Західну Європу.

Культурна спадщина Давньої Греції є підґрунтям європейської цивілізації.

2. Цивілізація давніх єгиптян. Культура Шумеру.

Крито-мікенська культура

Давньоєгипетська цивілізація – одна із найдавніших культур в історії людства. Жрець Манефон запропонував схему історії Єгипту: Давнє царство, Середнє царство, Нове царство.

Єгиптянам належить винахід іригаційної системи. Займалися землеробством, тваринництвом, добували граніт, піщаник, онікс, золото та ін.

Символом могутності фараонів є заупокійні комплекси – піраміди.

Розвивалися науки: медицина, астрономія, математика.

З'являються різні мистецтва: живопис, скульптура.

У другій половині IV тис до н.е. серед народів Месопотамії з'являється народ – шумери.

Набувають значення поселення-селища, в будівництві яких переважала глина, з якої виготовляли цеглу.

Формується писемність: малюнки, умовні значки, які зображувалися на глиняних табличках.

Побудова храмів, які присвячувалися богу.

Мистецтво шумерів культове.

Астрологічні спостереження призвели до створення місячно-сонячного культового календаря: 360 днів, 12 місяців.

Медицина була сповнена містики, для лікування використовували трави.

Шумерські школи.

Крито-мікенська культура названа за назвою острова Крит і міста Мікени. З'являються поселення міського типу. Кносський палац. Вироби з кераміки. Монументальна скульптура. Тип монументальної гробниці – толос.

Крито-мікенська епоха відіграла вирішальну роль у грецькій міфології.

3. Культура Давньої Греції

Крито-мікенська культура гине під навалою дорійських племен: загибель міст, припинення державної системи, зникнення писемності, мистецтва.

Гомер «Іліада» та «Одіссея», з яких почалася грецька література. У цих творах Гомер відобразив Троянську війну.

Геріх Шліман – археолог-самоучка, середини XIX століття, першим досліджував ці теорії. Його мета розкопати Трою.

Вірування древніх греків – міфи про богів: Зевса, Афіну, Посейдона, Урану та інших.

Періоди грецької культури: архаїка, класичний, еллінізм.

Розвиток наук: філософії, математики, геометрії та інші. Храм – місце поклоніння богам. Грецькі архітектурні стилі розрізняються за ордерами: доричний, іонічний, коринфський.

Керамічні вироби: чорнофігурні, червонофігурні вази. Мозаїчні полотна.

Грецька скульптура. Скульптор Мирон.

Архітектура: Парфенон, Храм Ніки, Пропілеї. Фідій – скульптор і архітектор.

Давньогрецький театр.

Історики і філософи: Фулідід, Гомер, Сократ, Аристотель, Платон.

4. Етруски. Феномен їхньої культури

У VII і VI ст. до н.е. етруски підкорили своєму впливові майже весь Апеннінський півострів. Освоїли оброблення металу. Торгівля металом допомогла установити торговельні та культурні зв'язки з усіма середземноморськими державами.

Етруски створили розвинену цивілізацію, що була давнішою, ніж римська. Вона слугувала зразком для неї – політична організація, структура та озброєння армії, бої гладіаторів, змагання на колісницях. Етруски впливали на розвиток римського мистецтва: зведення аркових склепінь, акведуки, створення скульптур, мозаїки, предметів прикладного мистецтва.

Їх вважали авторами морського тарана (підводне подовження носової частини корабля у вигляді зміцненого виступу), вони карбували монети, зводили фортеці.

Архітектуру цього народу відображають спорудження храмів, гробниць, будинків, мостів та ін.

5. Стародавній Рим

Рим, за легендами, виник у 754-753 рр. до н.е. Розвивалася, формувалася римська державність, яка стала прикладом для Європейських держав.

Головний культурний доробок Республіканської доби – створення моделі суспільних відносин. Підкорення грецьких міст. Розвиток наук: філософії, риторики, філології, права та ін.

Історики Риму: Тит Лівій, Йосип Флавій, Пліній Молодший, Тацит, Плутарх та ін.

а) релігійні уявлення давніх римлян

Для давніх римлян характерною була віра в духів – покровителів природи, сільського життя і хліборобства. Витоком релігійних вірувань та обрядів римлян була сімейно-родова релігія. Уявлення стародавніх римлян про діяння богів, духів та героїв знайшло відображення у формі оповідей - міфів, в яких відбито їхні пояснення влаштування світу.

б) архітектура та мистецтво

Архітектурні споруди Давнього Риму: акведук Клавдія, Золотий палац Нерона, Пантеон, тріумфальні арки і колони на честь імператорів, амфітеатри. Колізей.

Римське мистецтво: живопис, скульптура, мозаїчні роботи, які належить до найвищих досягнень світової культури.

Твори мистецтва Давнього Риму: живопис, рельєф, мозаїка, каменя, монети, прикраси, вазове мистецтво, бронзове лиття.

Римський скульптурний портрет. Портретний живопис.

в) література доби імперії

Луцій Сенека – «Моральні листи до Луцілія»;

Марк Лукан – епічна поема «Фарсалия»;

Марк Цицерон – «Філіппіки»;

Овідій – «Метаморфози»;

Вергілій – «Буколики», «Енеїда»;

Горацій – «Сатири», «Послання»;

Езоп – легендарний байкар.

ТЕМА 3. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

1. Історичні умови формування та розвитку культури

Велике переселення народів у IV столітті. Вторгнення племен із Північної Європи і Азії на територію Римської імперії.

У 395 р. Римська імперія була розділена на 2 частини: Західну і Східну (Візантію).

Падіння Римської імперії в 476 році. Англійський історик Едвард Гіббен «Історія занепаду і падіння Римської імперії».

Занепад античної культури, ремесел, торгівлі, міського життя.

2. Періодизація Середньовіччя

Середні віки тривали майже тисячу років (з V ст. до початку XVI ст.). У цей період відбувся історично закономірний розвиток європейської цивілізації.

У виділенні періодів розвитку культури Середніх віків немає загальноприйнятих критеріїв. Більшість вчених виділяє три етапи в культурі Західноєвропейського Середньовіччя:

- раннє Середньовіччя (V-IX ст.);
- високе Середньовіччя (XI-XIII ст.);
- пізнє Середньовіччя (XIV-XVI ст.).

а) Християнство та його роль у культурних процесах

Найважливішим чинником формування та розвитку культури Середньовіччя була християнська релігія, та її головний інститут церква. Біблія стала духовною основою для багатьох видів мистецтва. Одним із найяскравіших її культурологічних проявлень є саме картини на біблійну тематику.

Живописці – своєрідні провідники, що допомогли віруючим візуалізувати духовну історію.

Перші символічні зображення з'явилися в II-III віках на християнських саркофагах та у підземних катакомбах, де проходили таємно богослужіння.

На стінах християнських базилік використовували фрески із Старого та Нового Заповітів.

Канонічні вимоги до зображення образів. Наприклад, Ісус мав лишатися героєм, посланцем з неба, якого ніхто не принижував і не бив.

У кінці IX століття ситуація змінюється, почали зображувати страшні знуцання над Христом, його розп'яття, смерть.

У пізньому Середньовіччі розвивалася тема Страстей Господніх. Муки Христа на Голгофі стали центральною темою геніальних полотен.

Повчання Ісуса у формі притч: про блудного сина, про виноградарів, про сівачів та ін.

б) розвиток освіти та науки

Культура Середньовіччя мала виражений церковно-релігійний характер: в науці, літературі, освіті, мистецтві.

Внесок у розвиток догматики й філософії зробили, так звані, «отці церкви» в II-VIII ст.: як то, Юстин Мученик та інші апологети (тобто захисники).

Видатні християнські письменники: Афанасій Александрійський, Іоан Златоуст, Іоан Дамаскін.

У період Середньовіччя було три види шкіл:

- школи при монастирях, де вивчалася латинська мова обов'язково, тому що цією мовою велося католицьке богослужіння;
- середні школи, в яких вивчали граматику, риторику, арифметику, астрономію, музику;
- вища школа – університети.

Найдавнішим університетом в Європі є Паризький – XII століття. Засновник – Робер де Сорбон. Кембриджський, Оксфордський університети в Англії. Головна наука – богослужіння, проповідь Священного Писання, тобто Євангелії.

Вивчали географію, медицину, історію, математику, філософію (Платон, Аристотель, Лукрецій).

Теолог, філософ Тома Аквінський викладав у Парижі, Римі, Неаполі.

3. Архітектура та мистецтво

а) дороманське мистецтво (V-X ст.)

У 313 році християнство стало офіційною релігією і культові споруди, що раніше були в катакомбах стають наземними.

З'являються перші християнські храми – базиліки, які не збереглися до нашого часу. Збереглися будівлі центричного типу (круглі, восьмигранні).

Оздоблення храмів – мозаїки, фрески. Посилюється оборонний характер храмів, з'являються башти. Приклад такої архітектури – капела Карла Великого в Ахені (800 р.). Розвивається монастирське будівництво: Штифт Мельк – Бенедиктинський монастир у Мельке (1089 р.).

б) романське мистецтво

Термін з'явився у ХІХ ст., коли виявили зв'язок середньовічної архітектури з римською. У ХІ-ХІІ ст.ст. католицька церква досягла вершини могутності і вона була основним замовником витворів мистецтва.

Основний сюжет в оформленні церков, храмів: Сцени Страшного Суду, Апокаліпсису та ін. Використовували скульптури, фрески, розписи, рельєфи, барельєфи.

в) готичне мистецтво

З другої половини ХІІ ст. у Західній Європі з'являється архітектура нового стилю – «готика».

Символами міст стають собори, які втрачають свої оборонні функції.

Особливості готичного собору:

- ускладнення нервюрами;
- великі стрільчасті вікна з вітражами;
- кругле вікно – «троянда» над порталом;
- легкість конструкцій;
- загальна вертикальність;
- взаємозв'язок інтер'єру і екстер'єру.

Собори: Рейнський, Шартрський, Паризької Богоматері (Франція), Кельнський, Ахенський (Німеччина), Міланський (Італія), Святого Віта (Чехія).

4. Лицарство. Героїчний епос Середніх віків

Лицарство – феномен Середньовіччя. Воно формується в Х-ХІІІ ст. Музей у м. Дрезден, де представлені одяг лицаря, упряж коня, зброя: списи, сокири, шаблі, щити, шоломи та ін.

Найвизначніша спадщина середньовічної літератури є героїчний епос.

«Пісня про Нібелунгів», «Пісня про Роланда». Виникає лицарська література, культивується поезія, музика. З'являються лицарські романи – «Тристан та Ізольда».

Розвивається театр. Виникає новий жанр – містерія. В них відображаються сюжети Біблії.

Музика мала духовний характер і була складовою церковної служби.

ТЕМА 4. РАННЄ ВІДРОДЖЕННЯ, ЯК НОСІЙ НОВОГО СВІТОГЛЯДУ (XIV СТ.)

1. Історичні умови формування та розвитку культури

У XIV-XV ст. у культурному житті багатьох європейських країн відбувся могутній сплеск. Цей період згодом назвали Відродженням. Вперше воно виникло в Італії.

На той час людство накопичило вагомі надбання у культурі, мистецтві, природничих та суспільних науках, техніці.

З'являються риси ранніх капіталістичних відносин. Цьому сприяло центральне становище Італії в Середземному морі та її панування на головних торговельних шляхах, а також високо розвинене міське самоврядування.

Відродження – історичний період у культурному і ідеологічному розвитку країн Західної і Центральної Європи.

Основна ознака – формування нової гуманістичної ідеології, яка заперечувала нерівність людей у фінансовому, майновому та інших відносинах.

2. Періодизація Відродження

- ✓ Проторенесанс (кінець XIII ст. – поч. XIV ст.)
- ✓ Раннє Відродження (XIV-XV ст.)
- ✓ Високе Відродження (перша пол. XVI ст.)
- ✓ Пізнє Відродження (друга пол. XVI ст.)

Культура Ренесансу розглядається, як заперечення Середньовіччя.

Виникла світська інтелігенція.

На передній план висувалась особистість з обдарованістю і знаннями, які не скуті церковно-аскетичною мораллю. Це були люди інтелектуальних професій – поети, філософи, юристи, художники.

Культура Відродження стверджувала антицерковну позицію, орієнтуючись на світську культуру, але залишалася культурою християнською.

3. Розвиток освіти та науки

З епохою Відродження пов'язаний колосальний розквіт наук.

З'являється інтерес до астрономії, механіки, фізики, анатомії, фізіології та ін.

Філософ і математик Микола Кузанський доводив, що Земля не може бути центром Всесвіту, доводив нескінченність і вічність світу.

Мігель Сервет висунув ідею існування малого кола кровообігу.

Галілео Галілей один із засновників класичної фізики удосконалив конструкцію телескопа та розпочав період видатних астрономічних відкриттів.

Васко да Гамма відкрив безперервний морський шлях із Європи навколо Південної Африки до Індії.

Микола Копернік працював над створенням нового вчення про будову світу, геліоцентричної системи світу.

Христофор Колумб відкрив Багамські, Антильські острови.

Йоган Гутенбер – першодрукар, винахідник. Створив спосіб друкарства з рухливими літерами, оберненими, опуклими.

4. Архітектура та мистецтво епохи Раннього Відродження

В архітектурі використовували елементи готики і класики.

Відомі архітектори: Філіппо Брунеллескі (базиліка Сан-Лоренцо, купол собору Санта-Марія-дель-Фьоре, паллацо Пітті), Мікелоццо-Мікелоццо (палац Ріккарді) та інші.

Інтер'єри палацу дожив: «Золоті сходи», Сходи Гігантів, Зала Великої ради, Зала Сенату та ін.

Видатні скульптори: Донателло («Уоанн Євангеліст», «Розп'яття», «Давид» 1409 р., 1430 р. та ін.), Лоренцо Гіберті («Райські врата») та ін.

Художники Раннього Відродження: Мазаччо («Вигнання із раю», «Розп'яття», «Трійця» та ін.), Фра Анджеліко («Благовіщення», «Страшний суд», «Зняття з хреста» та ін.), Сандро Боттічеллі («Весна», «Народження Венери», «Портрет Сімонетти Веспуччі» та ін.).

Характеристика творів митців раннього Відродження.

Головний центр формування нових гуманістичних ідей і мистецтва раннього Відродження була Флоренція, де вперше були засновані бібліотека, академія, школа мистецтв.

Платонівська Академія.

Літературна творчість Аліг'єрі Данте, «Божественна комедія».

Відомий поет Франческо Петрарка.

Джованні Боккаччо – видатний письменник-гуманіст, учений, філолог. «Декамерон».

Митці епохи Відродження намагалися перенести біблійні епізоди в реальний світ, зображуючи їх максимально реалістично.

ТЕМА 5. ФЕНОМЕН ЕПОХИ ВИСОКОГО ВІДРОДЖЕННЯ. ТИТАНИ ВИСОКОГО ВІДРОДЖЕННЯ: РАФАЕЛЬ САНТІ, ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ, МІКЕЛАНДЖЕЛО БУОНАРОТТІ

1. Феномен епохи Високого Відродження

Найбільш повно і послідовно Відродження змогло реалізуватись в Італії. Італія – країна класичного Ренесансу. Ренесанс в Європі вторинний і являє собою сукупність культурних особливостей, визнаних ренесансними.

Історичні умови формування та розвитку Відродження в Італії проходили в складний і суперечливий період суспільного і політичного розвитку країни. У містах Італії розвивалась промисловість у формі ранньої мануфактури. Велася торгівля з країнами Європи, зароджувалася банківська міжнародна система.

Здобутком ранньокапіталістичного укладу було звільнення від середньовічної несвободи, станової замкнутості, забобонів.

Формувалися групи представників розумової праці, зайнятих літературою та мистецтвом, наукою, освітою.

2. Архітектура епохи Відродження

Оскільки Відродження це є повернення до класичної античності – Давньої Греції і Давнього Риму в архітектурі і мистецтві поєднувалася класична римська техніка з ренесансною естетикою. Стиль став більш декоративний – більш широко використовувалися орнаменти, статуї.

Видатний архітектор Філіппо Брунеллескі. Його проект куполу Флорентійського собору Санта Марія дель Фьоре (м. Флоренція, Італія).

Собор Святого Петра в Римі, Ватикані – знаменита робота архітектора Донато Браманте. Характеристика собору.

3. «Божествений» Рафаель Санті – «художник мадонн»

Рафаель є одним зі славетних художників Італії. Неперевершений шедевр «Донна Велата». Портрети: «Бальтасаре Кастильоне», «Кардинала Бернардино», «Джуліано де Медичі» та ін.

У Рафаеля багато зображень мадонн: «Мадонна зі щигликом», «Мадонна з книгою», «Мадонна з гвоздиною» та ін.

Вершина майстерності художника – «Сікстинська мадонна», яка була написана для вівтаря церкви Святого Сікста в м. П'яченце. Вона є ідеалом краси. Рафаель поєднав риси вищої релігійної ідеальності з вищою людяністю – горда, недосяжна, скорботна, яка спускається назустріч віруючим. Намальована картина темперою.

Рафаель – архітектор.

4. Леонардо да Вінчі – вчений, художник, інженер, архітектор, анатом, письменник, музикант – приклад «універсальної людини»

Перша робота Леонардо – ангел на картині Вероккьо «Хрещення Христа».

Леонардо розвинув живописну техніку – сфумато. Він зрозумів явище розсівання світла в повітрі і виникнення серпанку між глядачем і зображеним предметом, яка пом'якшує кольорові контрасти та лінії.

Інженерні винаходи: телескоп з двома лінзами, колісний замок для пістолета, прожектор, катапульта, парашут, велосипед, танк, переносні мости та ін.

Леонардо да Вінчі робив розтин тіла – вивчав анатомію людини.

Його також вважають письменником. Залишилася велика літературна спадщина: байки, афоризми, оповідання, загадки, «Трактат про живопис», «Трактат про гру в шахи» та ін.

Доповнив малюнок архітектора Вітрувія для визначення пропорцій людського тіла (чоловічого).

5. Чотири покликання Мікеланджело Буонарроті

Мікеланджело, поряд із Леонардо да Вінчі та Рафаелем, є найбільш вражаючим митцем Високого і Пізнього Відродження.

Мікеланджело – скульптор, живописець, архітектор, поет.

Знаменита статуя «Давид» за біблійською легендою як іудейський пастушок став царем, «Гробниця папи Юлія II» з багатьма скульптурами, «Вмираючий раб», «Раб, який рве тенети» та ін.

Одна із знаменитих скульптурних робіт «П'єта» («Оплакування Христа»).

Фреска стелі Сікстинської капели в Ватикані про початок історії людства. Зображено багато фігур: севіли, пророки, святі. Фрески складні, тому що використанні елементи архітектури.

Фреска вівтаря Сікстинської капели «Страшний суд», де зображені Ісус Христос, Мати Марія, праведники і гріховники.

Як архітектор – Мікеланджело закінчив побудову купола Собору Святого Петра.

Четверте покликання – поетичні збірки.

6. Література епохи Відродження

У літературі проявилися нові уявлення про людину і світ.

З'являються нові літературні жанри, або ж відроджені і переосмислені з гуманістичних позицій. Це комедія, трагедія, які засновані на принципі правдоподібності.

Поширюється епічна поема, лицарські романи, новели.

Данте Аліг'єрі «Божественна комедія». Автор в комедії намалював суспільство з усіма його вадами та людськими гріхами.

Франческо Петрарка – фундатор Європейської лірики.

Джованні Бокаччо – заклав основи Європейської новели. «Декамерон» – 100 новел, в яких висвітлене повсякденне життя, вчинки людей.

Вільям Шекспір – найвидатніший письменник епохи Відродження. Ним написані трагедії, комедії, історичні хроніки.

Лопе де Вега в драматургії створив величезну кількість п'єс: «Собака на сні», «Учитель танців» та ін.

Франсуа Рабле в романі «Гаргантюа та Пантагрюель» показав життя людей епохи Відродження, зміни у світогляді людей цієї епохи.

Відродження – унікальний період в історії культури, в якому була закладена духовність суспільства, гуманістичні цінності, показані можливості людини. Завдяки геніальним митцям були піднесені вищі духовні цінності, утверджені принципи гуманізму, гідності і краси реальної людини, її розуму та волі, її творчих сил.

ТЕМА 6. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ НОВОГО ЧАСУ. АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВО БАРОКО (XII-XVIII СТ.)

1. Історичні умови формування та розвитку

XVII-XVIII століття вважають межею між феодальною та буржуазною соціально-економічною формацією. Посилюється роль буржуазії, яка підтримувала розвиток науки, наукових досліджень. Це стимулювало розвиток техніки, посилюючи виробництво.

Буржуазія очолила торгівлю, мореплавство. Виникло явище Реформації. Спочатку було завдання реформувати, оновити церкву, але разом із тим реформувалися основи буржуазної моралі, ідеології, філософії.

У кожній країні загальні особливості епохи набувають своєрідного характеру.

XVII ст. несло європейським народам упорядкованість державного життя, припинення релігійних війн, осмислення громадянського обов'язку. Це століття науки, наукових відкриттів у біології, математиці, фізиці, педагогіці. Розвивається театр, література, архітектура, мистецтво.

Набувають розвитку мануфактури завдяки технічним винаходам: повітряні насоси, плавильні печі, водяні двигуни.

Розвивається суднобудівництво – торгові, військові кораблі. Збільшилася тоннажність кораблів – це розвивало торгівлю.

Винайдено ткацький верстат, поширювалося годинникове виробництво: кишенькові, баштові, з маятником годинники. Розвивається наука і освіта. Відкриваються університети, академії.

Великий внесок у розвиток науки здійснили Торічеллі, Декарт, Паскаль, Ньютон, Бойль та ін.

Політичний прогрес у галузі юриспруденції, особливо в міжнародному праві (Гуго Гроцій).

Успіхи в географічних відкриттях.

2. Архітектура та мистецтво

У кінці XVI століття маньєризм поступається місцем бароко, класицизму і реалізму.

Маньєризм – течія в західноєвропейському мистецтві 1520-1590 років. Характеризується втратою ренесансної гармонії між тілесним та духовним, природою та людиною.

Бароко – художній напрямок й архітектурний стиль кінця XVI-XVIII століття. Для бароко характерні вишукані, химерні форми, увага до деталей, пишність, витіюватість, позолота скульптури, вигнуті лінії.

Класицизм – художній стиль в європейській культурі XVII-XIX ст. Це звернення до античної спадщини. Класицизм відображає прагнення людини до краси, цілісності, простоти і ясності форм.

Реалізм – художній стиль, який направлений на відтворення повного відображення дійсності, що доповнюється творчістю митця.

а) видатні архітектури бароко: Лоренцо Берніні, Кристофер Рен, Бартоломео Растреллі.

Головні різновиди архітектури бароко – це палацові, палацово-паркові ансамблі, культова архітектура.

Лоренцо Берніні створював інтер'єри, які прикрашав скульптурою. Поєднує різні матеріали: мармур, бронзу. Його роботи: фонтан Тритона на площі Барберіні в Римі, балдахін-ківорій над могилою Св. Петра у Ватикані та ін. Головний твір – площа біля собору Св. Петра та її оформлення.

Йоган Бальтазар Нейман – архітектор німецького бароко і рококо.

Вюрцбурзький палац-резиденція баварського курфюрста-єпископа. Подвійні парадні сходи – зразок барокового стилю.

Проектування і будівництво культових споруд.

Кристофер Рен був засновником Лондонського королівського товариства і був його президентом. Після «великої пожежі» в 1666 році відбудовував центр Лондона. За його проектами побудований головний храм Англії – собор Святого Павла і п'ятдесят одну церкву.

Франческо Бартоломео Растреллі – італієць за походженням. В Україні є його роботи: Маріїнський палац, Андріївська церква в Києві, палаци в Мітаві, Рундалі, в Латвії.

Палаци в Санкт-Петербурзі: Великий Петергофський, Великий Катеринінський, Зимовий, Анічков.

Культова споруда – Смольний собор.

б) Художники бароко: Рембрант ван Рейн, Антоніс Ван Дейк, Пітер Пауль Рубенс, Дієго Веласкес, Мікеланджело да Караваджо, Томас Гейнсборо, Джошуа Рейнолдс.

Рембрант ван Рейн – «Великий голландець». Його роботи: «Урок анатомії лікаря Тульпа», «Рембрант і Саскія», «Нічна Варта», портрети, автопортрети. Знаменита картина «Повернення блудного сина». Він звертається до сцен буденного домашнього життя.

Антоніс Ван Дейк – нідерландський художник, представник бароко. Відтворював релігійні теми – «Зняття з Хреста», «Відпочинок по дорозі в Єгипет», міфологічні сюжети – «Амур і Психея», «Самсон і Даліла». Портрети, автопортрети.

Пітер Пауль Рубенс – один із основоположників і головних представників мистецтва бароко. Спеціалізувався на міфологічних і релігійних темах. В його доробках пейзажі, історичні полотна, портрети, автопортрети.

На міфологічні легенди і релігійні сюжети: «Венера та Амур», «Страшний суд», «Три грації», «Гріхопадіння», «Адам та Єва» та ін.

«Портрет чоловіка 26 років», «Портрет Маркізи Бріджиди Спінола-Дорія»; зображення своїх дітей, сім'ї: «Автопортрет х сином», «Альберт Рубенс», «Портрет Ізабелли Брант», «Жимолостна альтанка», «Шубка» та ін.

Дієго Веласкес – іспанський художник, який працював при дворі Короля Філіпа IV. Перші картини були присвячені бідним людям «Сніданок», «Водонос», «Водонос із Севільї».

Багато творів із зображенням членів сім'ї короля – «Меніни», «Філіп IV», «Портрет інфанти Марії Терези», серія «Портретів інфанти Маргарити».

Релігійні, історичні та міфологічні сюжети – «Розіп'ятий Христос», «Меркурій та Аргус», «Вигнання Маврів», «Христос в домі Марфи і Марії», «Здача Бреди» та ін.

Портрети: «Дама з віялом», «Портрет графа Оливареса», «Портрет папи Інокентія» та ін.

Мікеланджело да Караваджо – італійський художник, реформатор європейського живопису XVII ст. Він вважається засновником реалізму в живописі. Він один із визначних майстрів живопису і один із перших застосував манеру письма «кьяроскуро» - різке протиставлення світла і тіні.

Його роботи: «Кошик з фруктами», «Лютнист», «Вечеря в Емаусі», «Коронування терновим вінцем», «Давид з головою Голіафа» та ін.

3. Музика бароко

Музика бароко з'явилася в кінці епохи Відродження. Вона прагнула до більш високого рівня емоціональної наповненості, ніж музика Ренесансу.

Барочна музика писалася для віртуозних співаків і музикантів і була значно складнішою для виконання. Відмінність полягала в тому, що більше писалася творів інструментальних, ніж вокальних. Композитори епохи бароко творили в різних музикальних жанрах: опери, ораторії, сонети, сюїти.

Видатні композитори бароко: Клаудіо Монтеверді, Генріх Шютц, Антоніо Вівальді, Георг Фридріх Гендель, Йоган Себастьян Бах, Вольфганг Амадей Моцарт та ін.

ТЕМА 7. СВІТОВА КУЛЬТУРА XIX-XX СТ.СТ. ІМПЕРІАЛІЗМ, ЯК КУЛЬТУРНИЙ НАПРЯМОК У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

1. Історичні умови формування та розвитку культури в XIX-XX ст.

Доба піднесення і розквіту літератури, образотворчого мистецтва, музики. Саме в цей час з'явилися твори, що становлять дорогоцінне надбання духовної культури всього людства.

Філософи та історики першої половини XIX ст. прагнули з'ясувати закономірності різних періодів світової історії, намагалися перекинути місток між минулим, сучасним і майбутнім, використати так звані об'єктивні закони історії для розбудови нового, «досконалого», суспільства.

Світоглядні уявлення європейської людини цієї доби формувалися під безпосереднім впливом принципу історизму.

У XIX ст. завершується процес формування наукового світогляду європейської людини, розпочатий у попередні століття. На перший план

висуваються фізика і хімія, які вивчають взаємоперетворення і взаємозв'язок різних форм руху.

Розвиток європейської культури XIX ст., особливо його першої половини, відбувався під знаком гегелівської філософії. Видатний німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель.

Основні художні течії XIX початку XX століття – романтизм, реалізм, імпресіонізм.

2. Романтизм, як художня течія: Д. Байрон, Г. Гейне, Є. Гофман

Романтики в живописі: Т. Жеріко, Е. Делакруа, О. Дом'є, Д. Конестебл, Д. Тернер, Ф. Гойя.

Ежен Делакруа – французький живописець. Його роботи: «Човен Данте», «Різня на Хаосе», «Смерть Сарданапала», «Свобода на барикадах», «Свобода, що веде народ», «Овдій серед скіфів» та ін.

Спадщина літературна також велика. Особливо знаменитий «Щоденник», який він вів сорок років.

Теодор Жеріко вважається першим із романтиків. Його роботи «Офіцер кінних єгерів імператорської гвардії, який іде в атаку», «Пліт Медузи» та ін.

Геніальний графік Оноре Дом'є викриває жадібність, хитрість, тупість вищих членів і самого короля. «Люди юстиції», «Свобода друку», «Законодавче чрево» та ін.

Джон Конестебле, Джозеф Тернер – знамениті англійські художники – пейзажисти епохи романтизму.

Музика виділялася із усіх видів мистецтва. Перше місце належить Л. Бетховену, який створив чудові квартети і прославив себе Дев'ятою симфонією.

Провідні теми: особиста драма самотнього художника, безмовна любов, соціальна любов.

Знамениті композитори-романтики: Н. Паганіні, Р. Вагнер, Г. Берліоз, Ф. Шуберт, Р. Шуман, П. Чайковський, Ф. Шопен, та ін.

3. Реалізм у культурі XIX-XX ст.

Реалізм – напрям у літературі, мистецтві, який полягає у правдивому об'єктивному і всебічному відображенні. Полеміка з романтиками.

Художники реалісти: Г. Курбе, Ж. Мілле, художники-пересувачі.

Гюстав Курбе першим взивав до художників відображати реальне життя: «Дробильник каменю», «Пообідній відпочинок в Орнані» та ін.

Жан Франсуа Мілле відображав у своїх творах селянську тему: «Збирачки колосків», «Селянин, що віз зерно», «Сіяч», «Пастушка», «Жнеці на відпочинку», «Копиці сіна. Осінь» та ін.

4. Імпресіонізм як культурний напрямок у мистецтві

Імпресіонізм (із французької – враження) мистецька течія у живописі, скульптурі, літературі, музиці. Виникла у 60 роках ХІХ ст. у Франції.

Основна тенденція імпресіоністів – наближення до природи.

Клод Моне: «Враження. Схід сонця», «Дама в саду», «Прогулянка», «Латаття на ставку», «Тераса в Сент-Адреса», «Жінки в саду», «Мост Ватерлоо», «Лондон» та ін.

Едуард Мане: «Лола з Валенсії», «Олімпія», «Сніданок на траві» та ін.

Каміль Піссарро: «Червоні дахи», «Пагорб де Беф. Понтуаз», «Бульвар Монмарт», пейзажі, натюрморти, автопортрети.

Альфред Сіслей: «Село на березі Сени», «Весна на околиці Парижу», «Вулиця в Марлі», «Каштанова алея в Сель-Сен-Клу», «Літо в Буживалі», «Сена поблизу Сюрена».

Едга Дега – «Танцівниці», «Танцювальний клас», «Репетиція», «Блакитні танцівниці», «Жінка на терасі», «Співачка в зеленому», «Мадам Теодоре Гоїллард», портрети та ін. Працював у скульптурі, в основному, танцівниці.

Поль Сезанн – портрети, автопортрети, натюрморти: «Натюрморт з яблуками», «Персики і груші», «Натюрморт з корзиною яблук». Багато картин з зображенням пейзажів. Він є родоначальником кубізму.

П'єр Огюст Ренуар: «Портрети мадам Шарпаньє», «Портрет актриси Жанни Самарі», народні портрети, «Діти біля піаніно», «Прогулянка», «Ліза з парасолькою», «Клод Моне малює сад».

Заради максимального наближення до природи імпресіоністи стали писати на пленері. Вони розвивали дві основні тенденції всього мистецтва нового часу «наближення до природи», з одного боку, і поглиблення в людське, індивідуальне життя.

5. Скульптор Огюст Роден

Французький скульптор Рене Франсуа Огюст Роден один із основоположників імпресіонізму в скульптурі. Маска «Людина зі зламаним носом» це був виклик канонічному академізму і перехід до імпресіонізму.

Головний твір «Врата пекла» були взяті із сюжетів «Божественної комедії» Данте. Робота не була завершена, але підготовчі епізоди стали окремими роботами: «Тінь», «Адам», «Єва», «Мислитель» та ін.

У скульптурній групі «Громадяни Кале» відтворено історичний момент столітньої війни між Англією та Францією.

У кожному скульптурному портреті виражені емоції: гіркота поразки, страх, біль.

Серед його робіт такі всесвітньо визначені шедеврами: «Поцілунок», «Данаїда», «Вічна весна», «Крокуючий», «Грішниця», скульптурні портрети А. Легро, Ж.-П. Лорана, Ж. Далу та ін.

ТЕМА 8. ВИДАТНІ МУЗЕЇ, ХУДОЖНІ ГАЛЕРЕЇ СВІТУ ТА ЇХ ЗІБРАННЯ

1. Система флорентійських музеїв

Флоренція являє собою мережу музеїв, які не мають собі рівних в Європі по різносторонності колекцій.

Джорджо Вазарі – італійський архітектор, художник, теоретик мистецтв. У своїх «Життєписах найславетніших живописців, ваятелів і зодчих», говорив про Флоренцію, як унікальний центр художньої культури.

Роль сім'ї Медичі у колекціонуванні творів мистецтва і літератури. Палац Пітті, в якому розміщується шість музеїв: твори Рафаеля, Музей срібла, Музей костюма, Музей карет та ін. Це найбільший у Флоренції музей.

Галерея Уффіці – одна із найстаріших галерей Європи. Архітектором був Джорджо Вазарі. Зала Трибун – виконана у формі восьмикутника і перекрита великим куполом. Експозиції представлені в хронологічному порядку.

Полотна Сандро Боттічеллі «Весна», «Народження Венери».

Скульптура – Венера Медицейська.

Коридор Вазарі «Архітектор побудував критий коридор між двома музеями – Уффіці і Палацом Пітті. В ньому знаходиться галерея автопортретів: Тиціана, Рафаеля, Берніні та ін.

Галерея Академії у Флоренції. Розміщено багато живописних полотен, скульптур. Мікеланджело «Давид».

2. Зібрання Ватикану – живопис, скульптура

Ватикан – держава-місто, що знаходиться на території Риму. Сама маленька держава в світі. Держава анклав – тобто повністю оточена територією іншої держави.

Ватикан є резиденцією керівництва Римо-католицької церкви.

На території Ватикану знаходиться комплекс музеїв.

Ватиканська пінакотека – зібрання творів живопису: Джотто «Преображення», «Коронація Марії», Леонардо да Вінчі «Святий Ієронім», Ліппі «Вінчання Богоматері».

Музеї скульптур: Пія-Клементя, Етруський, Єгипетський та ін.

Історичний музей: зібрані ужиткові предмети, фотографії, документи та інше, що демонструють багатовікову історію Ватикану і римських пап.

Сікстинська капела. Мікеланджело – фрески «Створіння світу», «Страшний суд».

Собор святого Петра: безліч живописних полотен, скульптур. Там знаходиться «П'єта» Мікеланджело.

3. Лувр – Візитна картка Парижу. Зібрання Лувра

Ніка Самофракійська.

Три грації, мисливиця Діана – це скульптури, у яких автор невідомий.

Мікеланджело «Раб вмираючий», «Раб бунтівний».

Канова «Амур і Психея».

Картини Лувра: Леонардо да Вінчі «Джоконда», Джованні Белліні «Розп'яття», Сандро Боттічеллі «Портрет чоловіка», Джорджо Вазарі «Благовіщення», Ван Дейк «Марія з немовлям Христом і з Донаторами», Ватто «Осінь», Тиціан «Сільський концерт» та ін.

Виставки: Давній Схід – Шумерська Месопотамія, Ассирія, Давній Єгипет, грецькі етруски та римські старожитності, римський скульптурний портрет.

4. Британський музей. Національна галерея Лондона

У залах Британського музею зібрані першокласні твори мистецтва і унікальні пам'ятники культури всіх цивілізацій. Тут знаходяться: Національна бібліотека Великобританії, Національний музей давнини та етнографії, Національна колекція гравюр і малюнків.

У музеї знаходяться єгипетські древності, рельєф фризу храму Аполона із Пелопонесу, скульптури, рельєфи із храму Парфенона в Афінах.

У національній галереї Лондона зберігаються шедеври живопису: Тиціан «Вакх і Аріадна», Дієго Веласкес «Рокби Венера», Ван Гог «Ваза з чотирнадцятьма соняхами», Ганс Гольбейн Молодший «Посли», Джон Констебл «Віз для сіна», Ян ван Ейк «Портрет Арнольфіні».

5. Версаль – резиденція короля Франції Людовика XIV

Музейний комплекс, в який входить Версальський палац з парком і палацами Великим та Малим Трианоном.

Архітектори Луї Лево, Жюль Ардуен-Мансар, садово-парковий архітектор Андре Ленотр. Ансамбль Версаль створено з наказу «короля-сонце» Людовика XIV. Першим був відкритий Музей історії Франції. Шедевр Версалю – Мармуровий двір. Також виставлені бюсти, портрети, картини баталій і інші твори мистецтва, які мають історичну цінність.

Живопис: Франсуа Лемуан «Апофеоз Геркулеса», Франсуа Буше «Пастораль», Жак-Луї Давид «Наполеон на перевалі Сен-Бернар», Франсуа Жерар «Імператриця Жозефіна Богарне, яка сидить на троні» та ін.

Версальський парк прикрашений скульптурами: «Бог Аполлон», «Весна», «Вода», «Амазонка», «Венера», «Антиной Бельведерський», «Уранія», «Аполлон з лірою», «Афродіта» та ін.

6. Дрезденська картинна галерея

Дрезденська картинна галерея або галерея старих майстрів, де знаходиться зібрання картин від Відродження до бароко і класицизму: Рафаель «Сікстинська мадонна», Адріан ван Остаде «Майстерня художника», Рембрандт «Автопортрет з дружиною Саскією», Ян Вермер «Дівчина, що читає лист біля відкритого вікна», Ель Греко «Старенька зі свічкою», Хосе де Рібера «Свята Інесса за ґратами». Також у галереї знаходяться твори Рубенса, Ван Дейка, Веласкеса.

7. Музей Прадо в Іспанії

Національний музей Прадо представляє живопис, скульптуру, декоративне мистецтво.

Живопис: Сандро Боттічеллі «Історія Настаджо дельи Онести», Рафаель Санті «Портрет кардинала», Андреа дель Сарто «Мадонна з немовлям і ангелом», Тиціан «Даная», Ієронім Босх «Віз сіна», Рубенс «Три грації», Дієго Веласкес «Меніни», Естампи Франциска Гойї.

Скульптура: Леоні (отець і син) «Карл V і Лють», Ель Греко «Епіметей і Пандора», «Апофеоз Клавдія» (автор невідомий).

Декоративно-прикладне мистецтво в музеї Прадо нараховує біля 3500 предметів.

8. Мюнхенська Пінакотека

«Стара Пінакотека» – це картинна галерея в Мюнхені. Колекція представляє твори живопису, починаючи від Середньовіччя до XVIII ст. «Нова Пінакотека» представляє твори XIX-XX століть, а «Пінакотека сучасності» представляє мистецтво XX-XXI століть.

Рогір ван дер Вейден «Поклоніння волхвів», Ганс Мемлінг «Іван Хреститель в пустелі», Альбрехт Альтдорфер «Баталія Олександра Македонського при Іссі», Альбрехт Дюрер «Автопортрет», Ганс Гальбейн молодший «Св. Елізабет», Сандро Боттічеллі «Оплакування Христа», Леонардо да Вінчі «Мадонна з немовлям», Рафаель Санті «Мадонна родини Темпі» та ін.

9. Музеї Галілео Галілея у Флоренції, Леонардо да Вінчі у Флоренції і Римі

Музей зберігає унікальні приклади, які винайшов Галілео і сам сконструював. Телескоп, лінза об'єктива. За допомогою їх вчений відкрив супутники Юпітера. Він довів геліоцентричність сонячної системи. Його винаходи: військовий компас, термоскоп (попередник термометра), гідростатичні терези.

Галілей досліджував траєкторію руху снарядів, коливання маятника, вільне падіння гарматного ядра і мушкетної кулі та ін.

Музей Галілея є науково-технічним музеєм, в якому знаходиться одна із самих важливих колекцій наукових інструментів у світі.

Завдяки знатним родам Медичі і Лотарингів були зібрані інструменти і експериментальні прилади. В бібліотеці зберігаються біля 150 тисяч науково-історичних робіт, колекція книг з наукових праць по фізиці, математиці.

У Флоренції також знаходиться музей Леонардо да Вінчі з моделями 40 механізмів, винайдених і сконструйованих вченим: костюм водолаза, вертоліт, велосипед, автомобіль підводний човен та ін.

У залах музею виставлені репродукції картин Леонардо. В Римі в музеї Да Вінчі знаходяться 50 моделей за винаходами вченого, які є діючими: катапульта, кулемет, машина-коса, махове крило, підшипник, прожектор, макет ідеального міста та ін.